

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΠΕΑΕΚ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ
ΣΥΓΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΤΗΝ ΚΟΡΥΦΗ
Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Εκπαίδευσης και Αρχικής
Επαγγελματικής Κατάρτισης

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Έργο: «Ένταξη παιδιών παλιννοστούντων και αλλοδαπών στο σχολείο - για τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (Γυμνάσιο)»

Επιμορφωτικό Σεμινάριο

*«Ενισχύοντας την κοινωνική ένταξη των μαθητών
με διαφορετική πολιτισμική προέλευση»*

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΕΙΣΗΓΗΣΕΩΝ

1, 5 & 8 Δεκεμβρίου 2007
Αθήνα, Ξενοδοχείο Τιτάνια
Πανεπιστημίου 52

«Ψυχοκοινωνική υποστήριξη για την ένταξη των αλλοδαπών μαθητών στο ελληνικό σχολείο: ο πολύπλευρος ρόλος του εκπαιδευτικού

Διαμαντούλα Βλαντώνη
Κοινωνική Ψυχολόγος, MSc

Λέξεις – κλειδιά: μετανάστευση, διγλωσσία, εκπαιδευτικός, διαπολιτισμική ετοιμότητα, ψυχοκοινωνική υποστήριξη, δεξιότητες επικοινωνίας, εκπαίδευση ενηλίκων.

Η Ελλάδα, κατεξοχήν χώρα αποστολής μεταναστών το τελευταίο μισό του 20^{ου} αιώνα μετατρέπεται σε χώρα υποδοχής ολοένα και περισσότερων μεταναστών και παλιννοστούντων Ελλήνων και των οικογενειών τους που πλέον ζουν και εργάζονται μόνιμα στη χώρα μας. Οδεύουμε προς το σχηματισμό μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας με νέα χαρακτηριστικά γνωρίσματα και ιδιαιτερότητες χωρίς ωστόσο να μπορούμε να πούμε με σιγουριά ότι έχουμε κερδίσει το στοίχημα της διαπολιτισμικότητας.

Η νέα αυτή πραγματικότητα αντανακλάται και στο ελληνικό δημόσιο σχολείο, το οποίο με αμηχανία φαίνεται να προσπαθεί να προσαρμοστεί στη νέα πραγματικότητα. Στην Ελλάδα, αν εξαιρέσουμε τα μειονοτικά σχολεία στη Θράκη, δεν έχουμε διγλωσση εκπαίδευση που να σχεδιάζεται, να υλοποιείται και να εποπτεύεται από την ελληνική πολιτεία. Έχουμε διγλωσσους μαθητές σε ένα μονόγλωσσα προσανατολισμένο εκπαιδευτικό σύστημα. Τα δημόσια σχολεία φιλοξενούν τυχαίο αριθμό μεταναστών μαθητών με τυχαίο αριθμό γλωσσών, την ώρα που οι καθηγητές, έχοντας να διαδραματίσουν ένα εξαιρετικά δύσκολο ρόλο, δηλώνουν πως ο βαθμός ενημέρωσης, κατάρτισης και επάρκειας από τις βασικές σπουδές τους σε θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης είναι μικρός ως ανύπαρκτος.

Στο πλαίσιο του σεμιναρίου αυτού θα προσπαθήσουμε να προσεγγίσουμε κριτικά τον πολύπλευρο ρόλο που καλείται να παίζει ο εκπαιδευτικός στο σχολείο που αλλάζει προκειμένου να διευκολύνει την ένταξη των αλλοδαπών μαθητών και να επιτύχει τα καλύτερα δυνατά αποτελέσματα για το σύνολο των μαθητών. Ξεκινώντας από τις βασικές στάσεις, ικανότητες και αξίες που πρέπει οι εκπαιδευτικοί να υιοθετούν στο πλαίσιο της

«διαπολιτισμικής ετοιμότητας», θα δώσουμε ιδιαίτερο βάρος στην ψυχοκοινωνική στήριξη των μαθητών αλλά και των οικογενειών τους μέσα από δύο άξονες:

1. Την ανάπτυξη δεξιοτήτων επικοινωνίας και συμβουλευτικής:
  - 1.1. ενεργός ακρόαση,
  - 1.2. ενσυναίσθηση,
  - 1.3. θετικό ενδιαφέρον και άνευ όρων σεβασμός για τους άλλους,
  - 1.4. γνησιότητα / συνέπεια
2. Την αντιμετώπιση και θετική επίλυση προβλημάτων που προκύπτουν μέσα στην τάξη ή στο σχολείο, ή ακόμα και στην οικογένεια και των οποίων η επίδραση είναι καθημερινά εμφανής μέσα στη σχολική τάξη. Στο πλαίσιο αυτό θα μιλήσουμε για την ενθάρρυνση των αλλοδαπών γονέων για υποστήριξη των παιδιών τους στη δύσκολη διαδικασία δόμησης της ταυτότητάς τους στην εφηβεία, καθώς και για την ενεργοποίηση του δυναμικού όλων των μαθητών ώστε η αποδοχή της διαφορετικότητας και η συνύπαρξη να αποτελεί προτεραιότητα στην καθημερινότητα του σχολείου αποφεύγοντας την «παγίδα» του φοβλορισμού.

Επειδή η μάθηση δεν είναι αποκλειστικά μια νοητική διαδικασία, αλλά επενδύεται συναισθηματικά, οι μετανάστες μαθητές υποστηρίζονται όταν αναγνωρίζεται έμπρακτα η ταυτότητά τους και νιώθουν ότι όχι μόνο επιτρέπεται να φέρουν στην τάξη ένα χαρακτηριστικό τους γνώρισμα, μια συγκεκριμένη γνώση που φέρνουν από το σπίτι ή τον τόπο καταγωγής τους αλλά και ότι αυτό που φέρνουν έχει αξία για ολόκληρη την τάξη. Αναγνώριση και υποστήριξη να κάνουν αυτό που γνωρίζουν καλύτερα, με τον τρόπο που νομίζουν ότι θα το αποδώσουν καλύτερα, είναι εγγυήσεις για τους μαθητές ότι η προσπάθεια για μάθηση αξίζει.

Οι παραπάνω θεματικές θα αναπτυχθούν μέσα από το διάλογο και τη βιωματική εργασία επάνω σε πραγματικές εμπειρίες των συμμετεχόντων, βασικές αρχές της μεθοδολογίας της εκπαίδευσης ενηλίκων.

Ενδεικτική βιβλιογραφία:

1. **Γκόβαρης, Χρ.** (2000). *Εισαγωγή στη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση*, Αθήνα, Ατραπός

2. **Δαμανάκης, Μ.** (1997). *Η Εκπαίδευση των Παλινοστούντων και των Αλλοδαπών Μαθητών στην Ελλάδα*. Αθήνα, Gutenberg
3. **Κάτσικας, Χρ. & Πολίτου, Ε.**, (1999). *Εκτός «Τάξης» το «Διαφορετικό»; - Τσιγγάνοι, Μειονοτικοί, Παλινοστούντες και αλλοδαποί στην Ελληνική Εκπαίδευση*, Αθήνα, Gutenberg
4. **Σκούρτου, Ε. κ.α.** (2004), *Μετανάστευση στην Ελλάδα και Εκπαίδευση: Αποτίμηση της υπάρχουσας κατάστασης – Προκλήσεις και Προοπτικές βελτίωσης*, Μελέτη με ανάθεση του Ι.Μ.Ε.Π.Ο.
5. **Vygotsky, L. S.** (1997). *Νους στην Κοινωνία*, Αθήνα, Gutenberg
6. **UNICEF (2001)**. Διακρίσεις – ρατσισμός – ξενοφοβία και ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα: γονείς-εκπαιδευτικοί-μαθητές. Έρευνα που υλοποίησε η ΚΑΠΑ RESEARCH για λογαριασμό της Unicef.

Η διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας στο χώρο του σχολείου- ο ρόλος του εκπαιδευτικού.

Αλεξάνδρα Παναγιωτοπούλου
Σύμβουλος αυτογνωσίας
και επαγγελματικού προσανατολισμού

Η ανομοιογένεια του πληθυσμού ως προς τη γλώσσα, τη θρησκεία, ή την εθνική καταγωγή αποτελεί τις τελευταίες δεκαετίες ένα αδιαμφισβήτητο δεδομένο για τις δυτικές χώρες. Η ανομοιογένεια αυτή σχετίζεται άμεσα με την είσοδο και την προσωρινή ή μόνιμη εγκατάσταση στο έδαφός τους μεταναστών από τρίτες χώρες. Οι πληθυσμιακά ομογενείς χώρες, ιδιαίτερα στον δυτικό κόσμο είναι ένα περασμένο, απώτερο παρελθόν. Η σημερινή διεθνή πραγματικότητα θεωρεί δεδομένη την παρουσία «άλλων» πολιτισμών καθώς όλο και περισσότερο άτομα αναγκάζονται να μετοικήσουν σε άλλους τόπους από την χώρα προέλευσης τους. Η εθνοπολιτισμική ποικιλία δημιουργεί εντάσεις - σε άλλους τομείς μεγαλύτερες και σε άλλους μικρότερες - που δυναμιτίζουν όλο και περισσότερο την ιδέα μιας εθνοπολιτισμικής πραγματικότητας στην οποία θα υπάρχει θέση για όλους.

Αυτή είναι και η πρόκληση κάθε αναπτυσσόμενης κοινωνίας καθώς κάθε σύγχρονος πολιτισμός καλείται να διαχειριστεί την εθνοπολιτισμική ετερογένεια των κοινωνιών και να εντάξει στους κόλπους της τους διαφορετικούς πληθυσμούς εξασφαλίζοντας τις προϋποθέσεις μιας επιτυχούς κοινωνικής ένταξης.

Ειδικότερα, στο χώρο της εκπαίδευσης, τα εκπαιδευτικά συστήματα των δυτικών χωρών καλούνται να διαχειριστούν την ετερογένεια του μαθητικού πληθυσμού ως προς τη γλώσσα, τη θρησκεία, την εθνότητα. Επιπλέον, η ετερογένεια αυτή συνδέεται και με υψηλά ποσοστά σχολικής αποτυχίας στα παιδιά μεταναστών και παλιννοστώντων. Στις μέρες μας, διατυπώνεται όλο και συχνότερα η προσδοκία ότι η εκπαίδευση μπορεί να συμβάλλει στην αντιμετώπιση πολιτισμικών και κοινωνικών συγκρούσεων. Φαίνεται δηλαδή, ότι η διαχείριση της ετερογένειας σε εκπαιδευτικό επίπεδο δεν είναι ζήτημα που τίθεται περιστασιακά αλλά είναι ζήτημα που αποτελεί προβληματισμό γενικότερης εκπαιδευτικής πολιτικής. Σε αυτή την πραγματικότητα της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης ο εκπαιδευτικός καλείται να παίζει πρωτεύοντα ρόλο καθώς το έργο του και το αποτέλεσμα της

εκπαιδευτικής διαδικασίας σχετίζεται άμεσα με την δεξιότητά του να διαχειριστή την πολιτισμική ανομοιομορφία της σχολικής τάξης. Ο εκπαιδευτικός καλείται να εντοπίσει και να αναλύσει τα πολλαπλά επίπεδα που δημιουργούν αυτό καθαυτό το πλαίσιο της εκπαιδευτικής διαδικασίας και να αναδιαμορφώσει το δικό του ρόλο μέσα στη νέα πραγματικότητα. Τα νέα δεδομένα επιβάλλουν στο εκπαιδευτικό σύστημα να προετοιμάσει τους εκπαιδευτικούς σε «εγρήγορση» έτσι ώστε να μπορούν ανά πάσα στιγμή να αναγνωρίζουν τις ιδιαιτερότητες του πλαισίου μέσα στο οποίο καλούνται να δράσουν, τις δυνατότητες και τα όρια του συστήματος μέσα στο οποίο εργάζονται καθώς και τις προσωπικές τους αντιφάσεις.

Στο συγκεκριμένο πρόγραμμα γίνεται προσπάθεια εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών ώστε να αποκτήσουν τις δεξιότητες που απαιτούνται για την διαχείριση της πολιτισμικής ετερογένειας του μαθητικού πληθυσμού και των προβλημάτων με τα οποία συνδέεται.

Η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών της δευτεροβάθμιας θα γίνει με βάση τις θεματικές ενότητες:

1. Δυσκολίες προσαρμογής των αλλοδαπών και παλιννοστούντων μαθητών

- Προβλήματα κατανόησης και χρήσης της επίσημης γλώσσας του σχολείου.
- Εκπαίδευση σε περιβάλλον μη πολιτισμικά οικείο
- Αποκλεισμός της δικής τους κουλτούρας σε ένα μονοπολιτισμικό εκπαιδευτικό και κοινωνικό περιβάλλον
- Κοινωνικός αποκλεισμός, και δυσκολία αντιμετώπισης της ξενοφοβίας και του ρατσισμού από τους συμμαθητές τους.
- Χαμηλή αυτοαντίληψη

2. Ο εκπαιδευτικός απέναντι στα προβλήματα ένταξης των αλλοδαπών και παλιννοστούντων μαθητών- τρόποι χειρισμού

- Εξοικείωση στην διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας
- Εκπαίδευση στην διαχείριση της διγλωσσίας, όπως αυτή εμφανίζεται στο σχολείο με τους αλλόγλωσσους \ δίγλωσσους μαθητές.
- Αντιμετώπιση της σχολικής αποτυχίας των μειονοτικών μαθητών.
- Αξιολόγηση των μαθητών με προβλήματα στην γλώσσα.
- Μελέτη των αιτιών της αποτυχίας των παιδιών μεταναστών και παλιννοστούντων στα ελληνικά σχολεία.

- ☒ Διαχείριση της ξενοφοβίας των Ελλήνων μαθητών.
- ☒ Αντιμετώπιση καθημερινών προβλημάτων της σχολικής τάξης στα οποία εμπλέκονται αλλοεθνείς μαθητές.
- ☒ Αποδοχή και θετική αναγνώριση της πολιτισμικής ταυτότητας των αλλοεθνών από τον εκπαιδευτικό.
- ☒ Αναζήτηση τρόπων ώστε να αμβλυνθεί ο εθνοκεντρισμός και να καταπολεμηθούν τα στερεότυπα και οι προκαταλήψεις εις βάρος των «διαφορετικών» ομάδων.
- ☒ Συνειδητοποίηση από τον ίδιο τον εκπαιδευτικό του δικού του ρόλου.
- ☒ Αποδοχή και συνειδητοποίηση των ορίων μέσα στα οποία καλείται να δράσει ο εκπαιδευτικός.

3. Συνεργασία γονέων-εκπαιδευτικών

- ☒ Συνεργασία σχολείου – οικογένειας
- ☒ Συμμετοχή των γονέων των αλλοεθνών μαθητών στις δραστηριότητες του σχολείου.
- ☒ Ενίσχυση – ενδυνάμωση των γονέων των αλλοεθνών μαθητών
- ☒ Καταπολέμηση από κοινού των προκαταλήψεων και της ξενοφοβίας
- ☒ Δημιουργία κλίματος αποδοχής και αμοιβαίου σεβασμού.